

Farkas Ádám

Jogtörténeti adalékok a büntetőkodefikáció katonai büntetőjogi kérdéseihez

Jelen tanulmány a magyar katonai büntető kodefikáció jogtörténeti hagyományait mutatja be. A szerző arra mutat rá, hogy a magyar katonai büntetőjog történetében az önálló, elkülönült kodefikációnak vannak nemzeti hagyományai. Kiemeli ugyanakkor, hogy az integrált büntetőkodeket hazai jogunkban a szovjet presszió honosította meg. A tanulmány célja: felhívni a jogalkotók figyelmét arra, hogy az új büntetőjogi büntetőtörvénykönyv megalkotásával a magyar jogrendszer visszatérhetne nemzeti hagyományaihoz, ha a katonai büntetőjogot nem integráltan szabályozná.

„A jogtudomány terebélyes fája a polgári viszonylatban is a korszellemhez alakul, azzal lépést tart, éppen így a korszellemhez (Genius seculi), az erkölcsi, jogi, vallási, szociális téren uralkodó eszmék összességét megállapító korszakhoz kell alakulnia a katonai viszonylatban is. A korszellemnek uralkodó felfogását a mindenkor polgári és katonai társadalom tényleges berendezkedése körül érvényesülő életjelenségekben, az ezt irányító szabályok és törvényszerűségek összességéből ismerhetjük meg. Mégis azt látjuk, hogy ez a mesteri kézzel megnevelt fája a jogtudományoknak csak a polgári életre terjed ki, míg a katonai jogtudomány mostoha, elhanyagolt, csenevész ága annak, mintha bizony nem volna első rendű jelentőségű ez utóbbira nézve...”¹

Győrffy László

Győrffy László lassan kilencven esztendővel ezelőtti gondolatai több okból is figyelemre méltó – és jelen írásmű tekintetében gondolatindító – aktualitással bírnak napjainkban. Egyrésztől időszerűek megállapításai azért, mert sajnos napjainkra is igaz, hogy a katonai jogtudomány – ahogy ő fogalmaz – továbbra is hányattatott sorsról tehet tanúbizonyságot. Másrésztől korunkban is szükséges és kilátásban lévő a büntetőjogi kodefikáció, mely a katonai büntetőjog kérdését is illeti, hiszen a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium 2012. február 9-én jelentette be és nyitotta meg társadalmi egyeztetésre az új büntető törvénykönyv tervezetét, melyben a katonai büntetőjog az államszocializmust megelőző hagyományokra sajnos tekintet

---

1 Győrffy László: A katonai büntetőjog bölcsellete és oknyomozó története. Budapest, 1925, Pallas Kiadó, 14. o.

nélküli, s ekként a szovjet behatásra kialakult kodifikációs modellt fenntartva – úgy tűnik – továbbra is integráltan marad.

Ezen jogalkotói álláspont mögött – a vonatkozó hazai szakirodalom ismeretére hivatkozva – úgy véljük, hogy nem a kodifikátorok hajlíthatatlan szándéka, hanem a hazai katonai büntetőjog történetének eddigi hiányos feltártsága, valamint az elmúlt húsz év fegyveres szervezeteknél történt változásainak büntetőjogi adaptálatlansága áll. E körülmények, méltán mondhatjuk, hogy áldatlan és katonai büntetőjogunkra – s így a fegyveres testületekre nézve is – évtizedek óta kártékony, a nemzeti hagyományoktól idegen állapotot idéztek elő, ami miatt jelen írásban a katonai büntetőjogi kodifikáció nemzeti történeti vonatkozásainak áttekintése révén kívánunk javaslatot tenni a folyamatban lévő jogalkotás átgondolására, nemzeti tradícióinknak inkább megfelelő elkülönült katonai kodifikáció rehabilitálására.

Anyagi katonai büntetőjogunk szovjetesítés előtti nemzeti hagyományai

Ismeretes a katonai büntetőjog vonatkozásában is, hogy „a mi él és tovább élni akar, az a fejlődés törvénye alól magát el nem vonhatja. A hadsereggel együtt született, tehát már a történet előtti idők óta élő katonai büntetőjog is (noha a jogtudományi elmélet vele mindeddig fölöttebb keveset foglalkozott) a fejlődés különféle mozzanatain ment át.”² Ezen gondolat kvintesszenciája alapján tehát a témával foglalkozók körében elfogadott alapállás, hogy katonai büntetőjogról – így vagy úgy – azóta beszélhetünk az emberiség történetében, mióta az csoportos, szervezett hadviselésre képes társadalmakba rendeződött. Természeteszerű tehát, hogy egy ilyen egyetemes értelemben véve nagy múltú jogterület a hazai jogtörténetben is régre nyúló gyökerekkel rendelkezik. Ezek a gyökerek egyes nézetek szerint egészen a honfoglalás, pontosabban az azt megelőző „nagy vállalkozás” koráig nyúlnak vissza, mások szerint pedig a királyi jogalkotástól kezdődően tapinthatók ki a magyar jogfejlődés történeti szövedékében. A két nézet közötti választás nélkül, ehelyütt levonható az az általános következtetés, hogy a katonai büntetőjog a magyar jogtörténetben is komoly előzményekkel és hagyományokkal rendelkezik.

Ez a következtetés pedig az elkülönült és egységesülő szabályozás, illetve a kodifikáció tekintetében is – kisebb szépséghibákkal ugyan – de megállja a helyét. Mi sem támasztja ezt jobban alá, mint, hogy már a XVII. század végén, XVIII. század elején megjelentek a különböző katonai szabálygyűjtemények, regulamentumok, melyekből aztán a XIX. – hazánk önálló nemzeti jogalkotása esetén a XX. – századdal kifarjadtak a katonai büntetőjogi kódexek.

A szóban forgó szabálygyűjtemények közül kiemelendő Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hadi edictuma,³ vagy épp az I. Lipót császár nevéhez köthető 1699. évi Regulamentum Militare,⁴ de eközben az sem hagyható figyelmen kívül, hogy

2 Pap Kálmán: Katonai büntető törvényeink és a jogfejlődés. In Angyal Pál (szerk.): Bűnügyi Szemle I. kötet, Pécs, 1923. 8. o.

3 Lásd: Hausner Gábor: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hadi edictuma. Hadtörténelmi Közlemények 2001. 2–3. szám

4 Lásd: Rákóczy Rozália: Regulamentum Militare, 1699. Hadtörténelmi Közlemények 1997. 2. szám

„Lazarus von Schwendi főkapitány 1566(?) -ban adott ki hadiszabályzatot Felső-Magyarországon a magyar lovas és gyalogos katonák részére. A rendek ellenállása miatt ez azonban nem válhatott a végvári jogszolgáltatás alapjává.”⁵ Fontos kitétel a von Schwendi szabályzatával szembeni ellenállás, hiszen általa az is jól megérthető, hogy a modern magyar katonai büntetőjog történetében miért is kerül a hangsúly az erdélyi kezdeményezésekre, szabálykönyvekre, s hogy ezzel miként rajzolódik ki egy újabb markáns történeti szál, mely a hazánkhoz ezer szállal kötődő Erdélyt újabb vonatkozásban méltatja történeti dicsőségre.

Persze nem csak az osztrákellenesség az egyetlen oka Erdély hangsúlyosságának, hiszen ismeretes, hogy az „erdélyi fejedelmek idején megszületett katonai büntető jogszabályok egyszerre jelentették az addigi jobbára csak egyedi szabályok laza halmazának tekinthető jogi normarendszer egységes szerkezetben történő összefoglalását, valamint a modern jogalkotás kezdetét.”⁶ Ezen szabályozókról – Hautzinger Zoltán nyomdokaiban járva – azt is mondhatjuk, hogy egy Bocskai Istvánnal kezdődő és II. Rákóczi Ferenczel záruló jogfejlesztési, prekodifikációs folyamat állomáskövei, melyeknek méltó és példás hagyományt teremtő indulópontját a Bocskai-féle 1606. évi hadi fegyelmi szabályzat, kiteljesedését pedig az 1707-ben elfogadott *Regulamentum Militare* és *Eductum Universale* adta, mely utóbbi a nemzeti katonai jogi szabályozás egyik legkiemelkedőbb terméke.

A nemzeti katonai büntetőkodifikáció előzményei a Rákóczi-államban

A II. Rákóczi Ferenc fejedelem nevével fémjelzett, két külön szabályozóból álló, de egységként kezelendő katonai szabályzatok fontosságát az adja, hogy ezek alkották a hazai hadszervezési, katonai fegyelmi és büntetőjogi szabályozás első, egységesnek rendszernek mondható szabálygyűjteményét. E jogforrások ugyanis – jelenlegi ismereteink – szerint az első elkülönült és szisztematikus magyar katonai rendtartási célzatú szabálygyűjteményként jöttek létre több mint háromszáz esztendővel ezelőtt, s teremtették meg az önálló magyar katonai büntetőkodifikáció méltó történeti alapjait, hagyományait.

A szabadságharcban központi helyen álló katonai jogi és igazságszolgáltatási szabályozást kiteljesítendő tehát az országgyűlés 1707-ben elfogadta a *Regulamentum Militare*-t és az azt kiegészítő *Edictum Universale*-t, mely utóbbit Kajali Pál főhadbíró kuruc szenátor alakított ki Ráday Pál kancellár korábbi javaslata alapján.

„A *Regulamentum* és az *Edictum Universale*, jóllehet külön szabályzatként nevesített, létrehozásuk folyamata és tartalmuk alapján nem hagyott kétséget aziránt, hogy egységes szabályozásról van szó.”⁷ E szabályozók fontossága egyrészt abban ragadható meg, hogy

5 Farkas Gyöngyi: A magyar katonai büntetőkönyv megalkotásához vezető út a Rákóczi-szabadságharc alatt. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma. Pécs, 2007, Kódex nyomda, 63. o.

6 Hautzinger Zoltán: Az erdélyi fejedelemség jogösszefoglaló és jogfejlesztő hatása a magyar katonai büntető igazságszolgáltatás kodifikációjára. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma. Pécs, 2007, Kódex nyomda, 82. o.

7 Mezey Barna: „Öszve-szövetkeztetett szövetségünknek kötele”. Budapest, 2009, Gondolat kiadó, 269. o.

jogtörténeti fordulópontként értelmezhetők, hiszen mint azt már leírtuk, az első átfogó, elkülönült katonai szabályozóként tartjuk számon. Másrészt ez a szabályozó létrehozta a szervezett és rendezett katonai büntető igazságszolgáltatási szervezetet, mely négy fokon fejtette ki tevékenységét. Harmadrészt ez a szabályozás sikerrel orvosolta – lényegét tekintve széleskörű és kiforrott nemzetközi minták nélkül is – mindazon hiányosságokat és problémákat, melyek korábban az osztrák alapon álló szabályozást és jogrendet jellemezték. Negyedrészt – és utolsó sorban – ez a szabályzat a sajátos államalakulatként is felfogható Rákóczi-állam centralizálását segítette elő a katonai ügyek tekintetében.⁸

Kiemelendő mindezek felül a szabályozásra nézve, hogy büntetőjogi értelemben a tényállások csoportosítása korát megelőzően a rokontényállások alapján történt, mely – Mezey Barna szerint – csak az 1700-as évek végén nyert létjogosultságot hazai jogtudományunkban. Másrészt, hogy „... elsősorban az elkövetői körből indul ki, nem a különleges tényállásokból, vagyis a katonakénti elkövetést veszi alapul, és ehhez rendel külön szankciókat úgy katonai, mint köztörvényi bűncselekmények esetén, így nemcsak katonai, hanem köztörvényi bűncselekményeket is tartalmaz.”⁹ Ezek körében pedig – saját rendszerén belül szemlélve – a szabályozás nem tekinthető aránytalannak, sőt, anyagi jogi értelemben a speciális prevenció felsejlése, alaki értelemben az eljárási szabályok, szervezeti tekintetben pedig a kiforrott bírói struktúra révén úttörőnek és korszakalkotónak tekinthető.

A Rákóczi korabeli katonai jogi szabályozásról tehát leszögezendő, hogy az a hazai és jellegét tekintve a nemzetközi katonai büntetőjogi történelemben is egyedülállóan és különlegesnek tekinthető. Ez a szabályozás, bár a modern terminológiai értelemben kifejezett kodifikációnak még teljességgel nem nevezhető, elvitathatatlan nemzeti alapokat teremtett a későbbi katonai jogalkotásnak, s egyben mintát adott arra nézvést, hogy miként kell megtalálni a jogfejlődés által megkívánt reformok és a katonai érdekből adódó sajátos követelmények között az arany középút.

Nemzeti jogfejlesztési törekvések az osztrák szabályozás kritikái tükrében

Sajnálatos, azonban a történelem alakulása tükrében természetszerű, hogy a Rákóczi-szabadságharcot követően újra az osztrák szabályozás vált hazánkra nézve is irányadóvá, mely eljárásjogi tekintetben 1912-ig, anyagi jogi vonatkozásaiban pedig 1930-ig tartotta hatálya alatt a hazai katonai büntetőjogot. Ez azonban – bármennyire

8 Ezt példázza a fejedelem Kajali Pálnak címzett, főhadbírói kinevezéséről szóló levele, melyben leszögezi, hogy „...megnevezett uri hívünket ismervén azon érdemes hivatalban általunk praeficiáltatott főtisztnek lenni, autoritásához illendő becsületit megadni és megadni semmiképpen el ne mulassák, hadi és seregbírák, s úgy regimentbeli auditorok pedig mindenekben despositioji és parancsolatai szerint magokat alkalmazzassák”. (Bővebben lásd: Heckenast Gusztáv: Kajali Pál [1662–1710] kuruc szenátor, országos főhadbíró válogatott iratai, Vaja, 1980, Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumok Igazgatósága, 38. o.)

Hasonló bizonyítékként citálható emellett Rákóczi Ferenc Kajalinak címzett 1708 novemberi levele, melyben utasította a főhadbírókat a Bezerédi Imre és társai elleni ügyben történő vizsgálatra és a törvények lehető legteljesebb érvényre juttatására.

9 Eperjes Krisztián: Rákóczi „dogmatikája”. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma. Pécs, 2007, Kódex nyomda, 49. o.

is furcsán hangozzék a kodifikáció apropóján – messze nem jelenti azt, hogy a hazai jogfejlődés és jogi gondolkodás érdektelené vált a katonai büntetőjog kérdéseire nézve, sőt.

A politikai berendezkedés jellegéből adódóan már a Kiegyezéskor és különösen azt követően újra meg újra felszínre törtek a *Ferenc József* császár által 1855. január 15-én császári nyílt paranccsal hatályba léptetett és *expressis verbis* jogforrásra történő utalással, vagy speciális transzformációval soha a magyar alkotmányos jogrendszer révészé nem tett katonai büntető törvénykönyvvel és általában az osztrák katonai büntetőjoggal szembeni kritikák a politikai és a szakmai-tudományos szintéren egyaránt.

Igaz, az 1855-ös kódex 1930-ig, az eljárási normák pedig 1912-ig hatályukban fennmaradtak, fontos felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy újra és újra egyeztetések folytak a közös hadügyminisztérium és magyar Minisztertanács között az alkotmányosan is aggályos helyzet orvoslására és a jogfejlesztésre nézve. Mindezt kiváltképpen igazolja számos minisztertanácsi jegyzőkönyv az 1870-es, 1880-as évekből, melyeket különböző sajtóértésülések, országgyűlési interpellációk és szakmai tanulmányok erősítettek tovább.

Már 1871-ben napirendre került a tág értelemben vett katonai büntetőjog kérdése a Minisztertanácsban, mikor július 24-én *Bittó István* igazságügyi miniszter felolvasta a közös hadügyminisztériumhoz intézni szándékozott átiratát a katonai büntető eljárás módosításával kapcsolatban. A tervezetben *Horváth Boldizsár*, az igazságügyért felelős korábbi miniszter álláspontjára hivatkozva jelezte, miszerint a bírói tanácsokra nézve fontos volna, hogy az első fokon eljárásba vont bíró a felsőbb fórumok eljárásában részt ne vehessen.¹⁰ Az egyeztetés a konstruktív javaslatok ellenére azonban nem vitt eredményre. A katonai eljárás, illetve az igazságszolgáltatási szervezet kérdése még többször felmerült a Minisztertanácsban. Ezt követően a kérdés felmerült még az 1875,¹¹ az 1880,¹² az 1881¹³ évben is, valamint külön kiemelendő az 1882 év.¹⁴

A hivatkozott minisztertanácsi jegyzőkönyv fontossága abban ragadható meg, hogy egyrészt a felek közti ellentét egyszerre épült fel alkotmányossági és jogi

10 MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1871.07.24. 33. ülés, 5. pont

11 A Minisztertanács 1875. 06. 18-i 41. ülésének 6. pontjában került feltüntetésre, hogy az igazságügyi miniszter – Perczel Béla – vállalja számos egyéb törvénytervezet, például a később megalkotásra is került polgári büntető törvénykönyv, előkészítése mellett a katonai bíróságok hatásköréről szóló törvény tervezetének megalkotását. MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1875. 06. 18. 41. ülés, 6. pont

12 A Minisztertanács 1880. 02. 20-i 9. ülésének 11. pontjában feltüntetésre került, hogy a Minisztertanács elfogadta az igazságügyi miniszter előterjesztését a katonai bíróságok hatáskörére nézve és felhatalmazta őt a közös hadügyminiszternek való továbbításra. MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1880. 02. 20. 9. ülés, 11. pont

13 A Minisztertanács 1881. 07. 03-i 33. ülésének jegyzőkönyvében a 17. pont arról tanúskodik, hogy a közös hadügyminisztérium és a magyar Igazságügy-minisztérium – s vele a Minisztertanács – között komoly ellentétek feszültek a katonai jogi és igazságszolgáltatási kodifikáció irányait és megoldásait tekintve. A katonai bírósági szervezetről szóló törvényjavaslat vonatkozásában a jegyzőkönyv rögzíti, hogy az igazságügyi miniszter – Pauler Tivadar – ragaszkodik korábbi álláspontjához, mely a közös hadügyminisztériuméval nem egyezik. A jegyzőkönyv rögzíti, hogy a Minisztertanács – Paulerrel egyetértve - fenntartja korábbi álláspontját. MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1881. 07. 03. 33. ülés, 17. pont

komponensekből, másrészt pedig, hogy a magyar álláspontban már ekkor a haladó jogi gondolkodás nóvumai és garanciái jelentek meg a katonai büntetőjog vonatkozásában, amit Bécs nem kívánt elfogadni, s amellyel a hatályban lévő osztrák joganyag anakronizmusai okán messze nem volt összhangban.¹⁵

A kormányzati egyeztetésekről aztán a katonai büntetőjog kritikája tovább lépett a politikai, a közéleti és a szakmai diskurzus tereumaiba. Ezt példázza *Gulner Gyula* 1892. március 12-ei képviselőházi felszólalása, melyben a Magyar Hírlap 1892. március 10-i számára hivatkozva ismerteti Bialovszkurszky Géza hadapród hadnagy ügyét és azon keresztül a fennálló katonai büntetőszabályozás tarthatatlanságát.¹⁶

Ez a törvénykönyv tehát széleskörű kritikai támadások keresztútjába került, s annak alkalmazásban tartása miatt a szakmai diskurzus meghatározó alakjai is kárhóztatták a magyar törvényhozást és politikai, katonai elitet. *Finkey Ferenc* például a következőket írja: „Sajnos a magyar katonai Btk. még mindig nincs készen, dacára annak, hogy ma már az 1855-iki osztrák katonai büntető törvény fenntartása igazán szégyenfoltja az oly véres áldozatok árán elért nemzeti önállóságunknak.”¹⁷ Hasonló irányba mutat *Bonts Gyula* azon, a reform szükségességét hirdető munkájában lejegyzett gondolata, miszerint „hogy azonban a törvényhozás a közel mult évtizedben a katonai büntető igazságszolgáltatás intézményét újjá alkotni elmulasztotta, megbocsáthatatlan mulasztást képez”.¹⁸

Sajnos azonban minden kritikák ellenére – mint azt már lejegyeztük – a nemzeti jogalkotás előbb a dualizmus sajátos hatalmi-politikai jellege, utóbb az ismert történelmi események miatt, 1930-ig váratott magára. Ezzel a büntetési rendszerében, szabályozási szigorában és természetében is idejétmúlt osztrák kódex maradt

14 A Minisztertanács 1882. 06. 13-i 24. ülésének jegyzőkönyvében az 1. pont újfent a közös hadügyminisztérium és a magyar Minisztertanács közti ellentétéről tanúskodik a katonai büntető eljárás tekintetében. A Minisztertanács több pontban emelte ki a két szerv álláspontja közti differenciákat. A régi differenciák között (1) a katonai főtörvényszék és a tengerészeti főtörvényszék székhelyének, (2) a hadsereg és katonai szervek „császári és királyi”, vagy „közös” jelzővel történő jelölésének, (3) a vegyes vizsgálóbizottságok megalakításának, (4) és a polgári karnak alkalmazásának kérdése került feltüntetésre. A közös hadügyminiszter által új differenciaként került megnevezésre: (5) a nyilvánosság állami érdekből történő kizárásához való bécsi ragaszkodás, (6) a védői jegyzékbe vétel szabályai, valamint (7) a semmisségi okok taxatív felsorolásának Bécs általi elvetése merült fel. A jegyzőkönyv emellett kiemeli, hogy a közös hadügyminiszter figyelmét mindenképp fel kell hívni arra, hogy a törvénytervezet végleges javaslatának kialakításánál elkerülhetetlenül szükséges a magyar igazságügyi miniszterrel történő egyeztetés. – MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1882. 06. 13., 24. ülés, 1. pont

15 Ilyen volt például: a védői jegyzék kiszélesítése; ingyenes védő megjelenése az eljárás teljes spektrumában; semmisségi okok taxatív felsorolása; vegyes bizottságok alakítása a nemzeti elbánás előmozdítására.

16 A Bialovszkurszky-est lényege, hogy fent nevezett alakulatának századosa ismeretlen célból adott ki függelmi alapon álló utasítást az alakulat egy másik katonájának a Bialovszkurszkyval történő kapcsolatok megszakítására, melyet az nem hajtott végre, hanem ismertetett a fent nevezettel. Bialovszkurszky ezután két hadnagy bevonásával kért közvetve magyarázatot a századostól és hívta fel az ügy lovagias elintézésére, melyre válaszul a százados Bialovszkurszkyt és segítőit függelemsértés miatt feljelentette. A bíróság ezt követően a vizsgálatot lefolytatta és az 1855. évi kódex szabályainak megfelelően a vádlottakat lefokozta és egyenként háromévi börtönre ítélte. (Bővebben lásd: Képviselőházi napló 1891–1897, I. kötet, 147–149. o.)

17 *Finkey Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota*, Budapest, 1923, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 16. o.

18 *Bonts Gyula: A katonai büntető törvénykönyv és eljárás revíziójának kérdéshez*. Magyar Jogászegyleti Értekezések VII. kötet 9. füzet, Budapest, 1891. 317. o.

érvényben, mely Gulner Gyula szerint „... 1855. július 1-én »Für das Kaiserthum Oesterreich« életbe lépett és azon eljárás, melynek gyökerei visszanyulnak 1768-i és a mely a legsúlyosabb intézkedéseket tartalmazza, talán már akkor is, midőn meghozattatott, anachronismus volt”.¹⁹

Az első önálló magyar katonai büntető törvénykönyv

A nemzeti anyagi jogi jogalkotás tehát 1930-ban hozta létre az első önálló magyar katonai büntetőtörvénykönyvet az 1930:2. törvénycikkkel, mellyel – álláspontunk szerint –, a kor társadalmi-politikai jellegéből adódó negatívumok ellenére is, méltán lépett a Rákóczi-korabeli jogalkotás örökébe.

A szóban forgó kódex igyekezett kiteljesíteni mindazon elvárásokat, melyeket a magyar jogélet és a minisztertanács is már az 1800-as évek végén megfogalmazott, s egyben törekedett a reformjellegű, úgy a polgári és jogelvi, mint a katonai igényeket kielégítő kódexet alkotni. Ahhoz azonban, hogy ilyen eredmény szülessen, egy reformerszabályozást kellett életre hívni, amit – álláspontunk szerint –, a kritizálható és el nem feledhető hiányosságok és negatívumok ellenére is, a korabeli magyar jogalkotás megvalósított.

Az 1930:2. törvénycikk több tekintetben is figyelemre méltó újításokat hozott. Egyrészt az általános rendelkezések körében már az első szakaszával rögzítette, hogy „... a katonai büntetőbíráskodás alá tartozó egyénekre mind a közönséges bűncselekmények, mind a katonai büntettek és katonai vétségek tekintetében a közönséges büntetőtörvényeket kell alkalmazni, amennyiben ez a törvény – a katonai büntetőtörvénykönyv, rövidítve: Kbtk. – mást nem rendel”.²⁰ E szakasz tehát a kódex egész szellemiségére nézve követelményként írja elő, hogy csak annyiban legyen speciális, amennyiben azt a valós katonai körülmények megkívánják. Ennek jelentősége, hogy ezzel a korábbi alapállással szakítva a jogalkotó arra az álláspontra helyezkedett, hogy a katona elsősorban állampolgár, és mint ilyen, az általános büntető szabályok alá tartozik, melyektől csak ott és annyiban tér el, amennyiben ezt különleges jogállása indokolja.

Az első rész fontossága továbbá abban ragadható meg, hogy az „... a polgári büntető törvénykönyv általános részének teljesen megfelelő címekekkel 9 fejezetben, 65 §-ban tárgyalta mindazokat az általános rendelkezéseket, amelyek azt kifejezetten a katonai elvárásoknak megfelelően módosítják, illetve kiegészítik”.²¹ Ebből pedig az első szakasszal deklarációja ténylegesen érvényesítendő normákban teljeseedik ki, vagyis a kódex megalkotásával a jogalkotó igyekezett a haderő érdekei és különleges igényei által meghatározott keretek egészét kihasználva áttörni a katonai büntetőjog és a polgári büntetőjog különállását, felszámolva ezzel a katonai büntetőjog *corpus separatum*-ként történő jellemzésének jogalapját.²²

Másrészt a kódex számos reformrendelettel bírt, melyek közül fontosnak tartunk példálózó jelleggel kiemelni néhányat. Ilyen volt például (1) a *viszonosság*,²³

19 Az Országgyűlés Képviselőházi naplója 1891–1897, I. kötet, 148. o.

20 1930:2. tc. 1.§

21 Kardos Sándor: A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene. PhD értekezés. Miskolc, 2003, 133. o.

(2) az agyonlövés polgári büntető törvénykönyvben ismeretlen – de a katonai hagyományok és kultúra szerves részét képező – halálnemének kizárólag az aljas érzület nélküli katonai bűncselekményekre való korlátozása; (3) a házi fogság, melyet az országgyűlési vitában a polgári kódexnek történő példamutatásként értékelt több képviselő; vagy épp (4) a büntetni rendelt gondatlan cselekmények számának korábbiakhoz mért csökkentése.

A kiragadott példák felül természetesen az első részben további komoly előrelépést, fejlődést és egyben a polgári társadalomhoz való közeledést jelképező rendelkezés is található, melyekről jelen keretek között nem célunk kimerítően értekezni, ahogy az első rész negatívumairól sem. Utóbbiak közül azonban az igazságosság jegyében kötelességünk a bűncselekményeket taglaló második rész áttekintése előtt exemplifikatív képet adni.

Az általános rész bírálható és bírálendő intézkedései közül kell kiemelni például (1) a sokat támadott 4. §-t a különleges felhatalmazásról,²⁴ (2) a tiszti fegyverhasználat meglehetősen visszaszabályozását,²⁵ vagy épp (3) a büntetési nemek körében a

22 Amit azonban még fennmaradt emlékként részben sajnos táplált az a tény, hogy a kódex országgyűlési vitája kapcsán a Magyar Királyi Legfelsőbb Honvéd Törvényszék jogot vindikált a katonai bíróságoknak a polgári bíróságoktól eltérő, vagy akár azokkal ellentétes ítélkezésre is. Ezt a következőképp fogalmazta meg: „... a katonai bíraskodás terén – a katonai szolgálatra és az abból folyó kötelek különleges természetére, úgyszintén az ezekkel kapcsolatban megővendő jogérdekekre figyelemmel, – felsőbb államérdekből mégis egyes esetekben nyitva kell hagyni annak a lehetőségét, hogy a katonai bíróságok bizonyos elvi jelentőségű kérdéseket önállóan, a polgári büntetőbírói joggyakorlatban követett felfogástól függetlenül, sőt a szükséges mértékhez képest attól esetleg eltérően is dönthessenek el.” HM HIM HL: a HM Jogi előkészítő osztály iratai 1929–1930, A m. kir. Legfelsőbb Honvéd Törvényszék véleménye.

23 „3. § Viszonyosság feltétele alatt a szövetséges állam katonai egyénével szemben kölcsönös szolgálati együttműködés idején elkövetett katonai bűncselekményt úgy kell büntetni, mintha azt a magyar fegyveres erő tagja ellen követték volna el.” 1930:2. tc. – A rendelkezés a magyar katonai büntetőjog nemzetközi vonatkozású fejlődését és a büntetőjog tudomány korabeli újításainak inkorporálását példázza az 1. § alkotmányos jogokat elismerő rendelkezésének reformhatását tovább erősítve.

24 „4. § A háború idejére szóló különös rendelkezéseket határvédelmi zavarok vagy az ország belső békéjét súlyosan veszélyeztető lázadás idején is alkalmazni kell. A minisztérium rendeletben határozza meg és teszi közzé azt a napot, amelyen az ily rendelkezések alkalmazása kezdődik és végződik, valamint azt a területet, illetőleg azt a köteleket, ahol az ily rendelkezéseket alkalmazni kell.” 1930:2. tc. – A citált szakasz komoly alkotmányos aggályokat vetett fel a kor szintjén is, aminek az ellenzék az országgyűlési vitában Rassay Károly és Gál Jenő irányításával hangot is adott. Álláspontunk szerint ezen szakasz – és különösen a minisztériumi hatáskör – létjogosultságát még a forradalmi tapasztalatok sem indokolják, hiszen e szakasz célja a fegyveres testületek állományának egyfajta megfélemlítő presszionálása a háborús minősítő körülmény háborús szintet el nem érő politikai veszély esetére történő kiterjeszhetőségével. (Lásd: Az 1927. évi január hó 25-ére hirdett Országgyűlés Képviselőházának Naplója, Budapest, 1929., 334–337. o.)

25 „38. § Nem számítható be a cselekmény: [...] 3. annak a katonai egyenruhát viselő tisztnek (tiszteljöltnek), aki a becsülete ellen más személy jelenlétében intézett jogtalan támadás folytatásának megakadályozása céljából az őt megillető fegyvert azonnal használja, feltéve, hogy ezt a célt másként nem érhetette el és hogy a fegyver használatában az elkerülhetetlen szükségesség határát nem lépte át.” 1930:2. tc. – A tiszti fegyverhasználat intézményét a kor nemzetközi és hazai viszonyai között sem tartjuk elfogadhatónak, mivel annak eredetét az akkor már tilalmazott párbaj intézménye adja, mely a becsület védelmének vér árán történő oltalmazását irányozta elő. Véleményünk szerint ezt a szabályozást az egyenruha és a kollektív becsület védelme sem indokolja, még Gömbös Gyula azon érvét figyelembe véve sem, hogy az „uniformis nem egyéni ruha, ez az államfő által szentesített ruha. Az uniformis nem az egyén hivalkodását van hivatva jelenteni, az uniformis az állam szuverenitásának uniformisa. Az uniformis, amelyet a magyar tisztikar visel, azt jelenti, hogyha valaki ennek a nemzetnek élte ellen veszi fel a küzdelmet és emeli fel kezét, ezek az uniformisban járók elsősorban vannak hivatva arra, hogy erre a kézre lecsapjanak akár belülről, akár kívülről jön ez a kéz.” Az 1927. évi január hó 25-ére hirdett Országgyűlés Képviselőházának Naplója, Budapest, 1929., 325. o.

tisztekkel szembeni kedvezést,²⁶ mely később egyik kiváló támpontjává vált a fegyverhasználat mellett a korabeli katonai büntetőjog osztályjellegűvé minősítésének. Ezek a példák sajnos szemléltetik, hogy a kódex, ha meggyőződésünk szerint kis mértékben ugyan, de magán viselte a korszak visszas történelmi, hatalmi és társadalmi beidegződéseit, melyek egy részét a kor elvárásai között is tarthatatlannak és a legénységi morál szempontjából ártalmasnak tekintünk.

A katonai bűncselekmények szabályozása terén le kell szögeznünk, hogy a kódex címeiben ugyan szinte teljességgel lekövette az osztrák kódexet, a szabályozás jellege és szelleme igyekezett a kor jogtudományi követelményeinek megfelelően túllépni azon. Az egyes címek alá tartozó magatartások – meggyőződésünk szerint – a megfelelő absztrakciós szinten kerültek megfogalmazásra, így azok nem váltak kazuisztikussá, mégis szubszumálhatóak maradtak a szóba jöhető történelmi tényállásokra nézve. A címek alatt tilalmazott magatartások körében – egyes speciális kivételektől eltekintve, mint például a gyávaság, a katonai őr elleni cselekmények általában, vagy a függelemsértés alapesetei – azt mondhatjuk, hogy a szabályozás racionalizálódott a kor életviszonyaihoz képest és mellőzte a katonai és függelmi tekintély túlzott és irracionális védelmét, de megadta annak reális és arányos garanciáit. Ezzel a szabályozás több ponton semlegesítette a korábbi tiszteknek egyenetlenül kedvező normákat.

Fontos kiemelni, hogy a katonai bűncselekmények szabályozásában is visszaköszönt ekkor már a jogegyenlőség eszménye, hiszen megszűntek a harcos (combattans) állományra vonatkozó mindent átható megkülönböztetések, illetve több ponton visszaszorultak – bár elvitathatatlanul még mindig a rendszerben éltek – a tiszti előjogok.

Hasonlóan fontos és újszerű jelenség volt a büntetési tételek racionalizálása, mely a katonai bűncselekmények szabályozásának egyik alapvető fontosságú eleme, hiszen a tilalmazott magatartások jogkövetkezményeinek rendszerével lehet elhatárolni a prevenciót a tiszta megtorlástól, amire a kor katonai elitjének még voltak hajlamai azon meggyőződésükben, hogy „... a katonai büntetőjog a fegyelmetartásnak végső eszköze”.²⁷ Meggyőződésünk szerint az 1930:2. törvénycikk esetén már legalább részben prevencióról lehet beszélni, hiszen a büntetési tételek a szükséges szigor megtartása mellett ésszerűsödtek és közeledtek a polgári büntetőjog elvárás rendszeréhez és elveihez.

Amint azonban nem tartjuk elfogadhatónak, hogy minden értelmezhető volna a „fekete vagy fehér” sémában, úgy nem gondoljuk, hogy egy jogszabály lehet egyöntetűen jó, vagy rossz, reformer, vagy anakronisztikus. Igaz ez a Kbtbk. katonai bűncselekmények körében kialakult szabályaira is, melyek között nem lehet említés nélkül hagyni, hogy a halálbüntetés alkalmazásának és elrendelésének száma már a kor mércéjével is magasra rúg, s hogy a bűncselekmények között megmaradt számos az osztrák kódex szélsőséges keménységét idéző norma, különösen a gyávaság körében.

* * *

26 „8. § [...] Egyáltalában nem alkalmazható súlyosítás a rendfokozatukban elítéltetésük után is megmaradó tisztekkel (hasonló állásúakkal), valamint azokkal szemben, akiknek egészségét a súlyosítás veszélyeztetné... 12. § A bíróság elrendelheti, hogy rendfokozatukban elítéltetésük után is megmaradó tisztek (hasonló állásúak) fogház- (elzárás-) büntetésüket, ha ennek tartama egy hónapot meg nem halad, lakásukon tölthessék (házifogság).”; stb. 1930:2. tc.

27 Kiemelés az 1930:2. tc. általános indoklásából.

Az első önálló nemzeti katonai büntetőkodifikáció tehát nyilvánvalóan és megkérdőjelezhetetlenül az önálló szabályozás mellett tört lándzsát, melyhez a nemzeti hagyományokat a XVII–XVIII. századi erdélyi, illetve a Rákóczi-korabeli szabályozás adta.

Tendenciáit tekintve az 1930. évi szabályozás igyekezett a katonai érdekek szükséges mérvű elismerése és biztosítása mellett érvényre vinni mindazon haladó követelményeket, melyeket a hazai jogi gondolkodás az osztrák szabályozással szemben kritikaként megfogalmazott.

Az 1930:2. törvénycikkkel – álláspontunk szerint – a hazai katonai büntetőkodifikáció történetében egy olyan fordulópont valósulhatott meg, melyben a korábbi hagyományos értékek, a katonai követelmények és a fejlett jogszemlélet szintézise reform-szabályozásként öltött testet. Ez alapján tehát az első önálló magyar katonai büntető jogalkotás a következő jellemzőkkel írható le: (1) elkülönült szabályozás, (2) a polgári büntetőjog szabályaival való szinkronizálás, (3) csak a katonai viszonyok által indokolt eltérések szabályozása, (4) haladó jogintézmények bevezetése; (5) a prevenció bevezetése a katonai büntetőjog területére; (6) döntő részben ésszerű és racionális bűncselekményi és büntetési szabályozás.

Ahogy azt fentebb leírtuk – és ahogy ez álláspontunk szerint minden ember alkotta tüneményre nézvést természetszerű – ez a kódex sem volt hibátlan, de összességében úgy véljük, hogy haladó, garanciális szabályokban gazdag szabályozást teremtett, mely a magyar katonai büntetőjogot és a hatálya alá tartozókat is példaadóan kedvező helyzetbe hozva garantálta a hatékonyságot és a kívánt célok elérését.

Az 1948-as önálló katonai büntető kódex

A második világháború után – úgy véljük – elhanyagolható részben a törvény negatívumai, s döntően a megváltozott történelmi, alkotmányos, illetve politikai helyzet miatt elkerülhetetlen volt a katonai anyagi büntetőjog újraszabályozása, ami az 1948. évi LXII. törvénnyel, az új katonai büntetőtörvénykönyvvel meg is történt.

A kódex megalkotására reformbizottságot hívtak össze, mely 1948 márciusában ülésezett és számos a hazai jogtudományban meghatározónak számító alak tagja volt. Erről Kardos Sándor *Schultheisz Emil* professzor hagyatékának ez eddig nyilvánosságra nem hozott jegyzőkönyvei alapján tudósított, s lejegyezte, hogy a „bizottságban a szakma kiválóságai is részt vettek, így dr. Auer György, dr. Bacsó Ferenc, dr. Rácz György, dr. Kádár Miklós, a javaslat szerkesztője pedig maga Schultheisz Emil volt [...]”.²⁸ A bizottság első ülését 1948. március 3-án a Minisztertanács épületében tartotta és tevékenységének irányvonalát Schultheisz jelölte ki, mikor arra hivatkozott, „*hogy az ország demokratikus szellemű átalakulásával párhuzamosan indokolt volt az 1930-ban elfogadott katonai büntető törvénykönyv reformja*”.²⁹

A bizottság tehát a reformot is elégségesnek tartotta volna, melynek keretében a korábbi kódex hibáit orvosolandó, célul tűzte ki (1) a halálbüntetés alkalmazási számának szűkítését, (2) a katonai fogalmának véderőtörvény általi megállapításának

²⁸ Kardos Sándor i.m. 2003, 160. o.

²⁹ Kardos Sándor i.m. 2003, 160. o.

fontosságát, (3) a katonai bűncselekménnyel halmazatban álló polgári bűncselekmény esetén a polgári kódex alkalmazását. A második ülésre 1948. március 10-én *Ries István* igazságügy-miniszter elnökletével került sor. Ez alkalommal került megfogalmazásra *Szebenyi Endre* által az az igény, hogy (4) a rendőrök által elkövetett bűncselekményeket is a katonai eljárás hatálya alá vonják.

A politikai tényezők azonban a fordulat évével előtérbe kerültek, s a javaslat helyett egy teljesen új katonai büntetőtörvény megalkotására került sor. A törvényjavaslat tekintetében a bizottságok együttes javaslatát *Hajdú Gyula* terjesztette az országgyűlés elé annak 92. ülésén 1948. december 15-én. Ezt követően a Tisztelt Ház az Országgyűlés 93. ülésén, 1948. december 16-án vitatta meg a javaslatot, melyre „a tárgyalás kifejezés teljesen nem is helytálló, mert az Országgyűlési Napló tanúsága szerint az előadó *Hajdú Gyula* mintegy hat oldalon keresztül tette meg előterjesztését. [...] A törvényjavaslathoz mindössze három képviselő szolt hozzá, akik a *Horthy-rendszer* hadseregének viszonyairól mondtak bírálatot [...]”.³⁰

A szónok, *Hajdú Gyula* leszögezte, hogy az új törvénykönyv „kiegészíteni kívánja a büntető törvénykezés területén a katonai részt illető rendelkezéseket olyan módon, hogy e területnek pönalításai, az ezt a területet érintő büntető intézkedések a népi demokrácia szellemének, a népi demokrácia igényeinek megfelelők legyenek”.³¹ A vezérszónok jelezte, a kódex célja nem novelláris módosítást végbevinni, hanem a korábbi jogszabály félre tételével egy új törvénykönyv megalkotása. Kritikaként emeljük ki, hogy az Országgyűlési felszólalásában *Hajdú Gyula* történetileg igaztalanul állította a javaslatról, hogy az a polgári élet és a katonai élet viszonya tekintetében teljesen újító jellegű, hiszen a szóba forgó forradalmi újítást az 1930:2. törvénycikk szabályozási rendszere és különösen 1.§-a korábban már megtette.

A kódex általános rendelkezéseire nézve elmondható, hogy azok a parlamentben elhangzott dicsérő – de jogtörténetileg helytelen – mondatok ellenére érdemi újítást nem hoztak katonai büntetőjogunkban, hiszen a meghatározó hiányosságokat – mint a katonai büntetőjogi fogalmának szabályozása – nem orvosoltak. Ugyanez azonban nem mondható el a különös részi szabályozásra nézve, mely számos újítást hozott és – néhol túlzóan ugyan, de – a lehető legátfogóbban cizellálta a katonai bűncselekmények rendszerét.

Az 1948. évi kódex katonai bűncselekményeket szabályozó rendelkezéseinek összképe egy olyan katonai bűncselekmény-katalógust tár elénk, melyben a fegyver, a szolgálati rend és a fegyveres testületekre bízott kincstári vagyon ellen ható legtöbb büntetőjogilag releváns cselekmény bűncselekményként jelenik meg, azonban a büntetések terén a kódex újabb lépést tett a teljes racionalizálás felé. A különös részi normák tekintetében a szabályozás még emberségesebb és összességében nézve visszaszorította – de nem szüntette meg – a társadalmi rétegek közti feszültségeknek táptalajt adó egyoldalúan kedvező rendelkezéseket.

* * *

30 Kardos Sándor i.m. 2003, 161–162. o.

31 Országgyűlési napló az Országgyűlés 93. ülése 1948. évi december hó 16-án, Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott Országgyűlés Naplója V. kötet, Budapest, 1949., 146. hasáb

A második és ez eddig sajnálatosan utolsó önálló nemzeti katonai büntetőtörvénykönyvvel a jogalkotás ismételen – és helyesen – az elkülönült szabályozás mellett foglalt állást. Sajnos ez az újraszabályozás nézeteink szerint döntően politikai indíttatású volt, előnyére írandó, hogy szabályaiban a szovjetesítés nem jelent meg, s az ideológiai és sok tekintetben igaztalan érvelés a jogszabály megvitatására korlátozódott.

Az 1948. évi LXII. törvénnyel tehát összességében a hazai katonai anyagi szabályozás a nemzeti hagyományoknak és tendenciáknak megfelelően valósult meg és egy újabb fejlettségi szintre ért, melyet a korábbi általános részi reformok megtartása és a katonai bűncselekmények rendszerének kiforrottsága jellemzett.

Az anyagi katonai büntetőjog szovjetesítésének értékelése

Mint az ismeretes, a hazai anyagi katonai büntetőjog – a szervezeti és alaki jogot követően – 1961-ben, a Magyar Népköztársaság Büntető törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvénnyel vált a jogrendszer szovjetesítésének áldozatává.

A jogalkotás ekkor megszüntette a nemzeti hagyományokon és jelentékeny jogfejlődési alapokon álló elkülönült katonai anyagi büntetőjogi szabályozást is, és a katonai büntetőjogi normákat az egységes büntető eljárási és anyagi jogi szabályokba integrálta. E döntések elvi alapját a szocialista egységesség és a szocialista normativizmus koncepciója adta, gyakorlati mintáját pedig az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság büntető törvénykönyve, melynek szerkezeti felépítéséről a magyar népköztársasági büntetőtörvénykönyvet mintázták.

Azon túl, hogy az 1961. évi Btk. szabályozási rendszerét egészében áthatották a komoly hiányosságok és negatívumok, a kódex a hazai katonai jogfejlődést derékba törte és főként ideológiai okokból annak vívmányait jelentős részben, egyszerűsítéssel, törléssel, vagy egyes szabályok tartalmi veszteséggel járó összevonásával lerombolta. Az új kódexben jelentősen változtak az általános részi katonai szabályok, s hasonló sorsra jutott az 1948-ra talán fejlettsége csúcsára érő – igaz néhol túlbujánzó – különös részi szabályozás is.

Persze ez nem azt jelenti, hogy az új kódex minden rendelkezése negatívan hatott volna a katonai büntetőjogra, hiszen például a fegyelmező zászlóalj intézményének bevezetését pozitív eredménynek tekintjük, mégis összességében az új kódex által végbevitt rombolás – álláspontunk szerint – a nemzeti hagyomány és a jogfejlődés oldaláról nézve megbocsáthatatlan.

Ezt az összhatást csak fokozza, hogy a katonai jog integrációja úgy valósult meg, hogy arról érdemi egyeztetés – nyilvánosan – sem az állampárt központi szerveiben, sem az országgyűlésben, sem pedig a szakmai diskurzusban nem történt. Ez a jelleg ugyanis a szovjet minta átvételének politikai kötelezettségét sejteti a háttérben.

1961-től tehát az elnyomó, államszocialista rezsim volt az, amely megszüntette az addigi nemzeti hagyományokon, elkülönülten, de a polgári követelményeknek és a jogfejlődésnek is megfelelően működő katonai büntetőjogot és azt a korábbi vívmányok sorának letarolásával egy büntetéseiben lényegesen szigorúbb, cselekménykatalógusában zavaros és hiányos egységes kódexbe kényszerítette.

Sajnos ezen az áldatlan és a korábbi – nemzeti – tendenciákkal össze nem férő helyzeten az 1961. évi kódex tarthatatlansága miatt megalkotott – és máig hatályos –

1978. évi IV. törvény, vagyis az akkori új Btk. sem változtatott. Igaz az 1978. évi szabályozás elemzése arrafelé mutat, hogy a jogalkotók kimondatlanul is igyekeztek bizonyos fokú fejlesztést megvalósítani és a korábbi szabályozás okozta károkat enyhíteni, ez azonban a magyar történeti hagyományokkal való szakítást nem tudta orvosolni. Pozitívumként emelhető ki, hogy igaz a korábbi fejlettségi-szabályozási szintet el nem érő módon, de újra élhetővé vált a katonai büntetőjogi szabályozás, és egyúttal – rég várt újításként – megjelent a büntető kódexben a katona büntetőjogi fogalma is.

1978-cal a szabályozás igyekezett visszatérni a realitás talajára, s igyekezett a túl-ideologizáltságot mérsékelni, a szabályozást a korábbi, logikus, rendszerszerű követelményekhez igazítani. A szándék azonban – úgy véljük – a nemzeti jogfejlődésre tekintettel elégtelennek bizonyult, s a magyar katonai büntetőjog körében az integrációval végbevitt kártékony jogalkotást nem tudta semmissé tenni.

Következtetések

A magyar anyagi katonai büntető kodifikáció történetének áttekintéséből tökéletesen látható, hogy nemzeti hagyományainknak az elkülönült, kiforrott és cizellált katonai szabályozás felelt meg leginkább. Ez a megoldás már a modernitás korai szakaszában áthatotta a hazai jogfejlődés szövedékét, s aztán a XX. században két – a korszak meghatározó jogásza által gondozott – elkülönült és önálló nemzeti katonai büntető kódex teljesítette ki és formálta egy rendkívül fejlett, haladó szemléletű, a polgári követelményeknek megfelelni képes, de az állami és katonai érdekeket kielégítő és garantáló szabályrendszeré.

Az is jól látható, hogy ezt a szabályozást az egységes kódexbe integrálással az államszocialista rezsim a Szovjetunió által támasztott minták kényszeres követése és az ideológia jogfejlődés ellenére való érvényesítése útján rombolta le.

Napjainkban, több mint húsz esztendővel a rendszerváltozás után pedig azt kell tapasztalnunk, hogy egyrésztől máig a katonai jogunk nemzeti hagyományaira érzéketlen és érdektelen – a létező, de nem uralkodó nemzetközi minták ellenére, hazai jogtörténetünk felől nézve – szovjet típusú integrált szabályozás van hatályban, melyet már az idő is meghaladt a katonai normák többsége tekintetében. Másrésztől, hogy a hazai katonai büntetőjog történetének fel nem tártsága és vélt – de tudományosan többek között *Kovács Tamás* legfőbb ügyész úr és *Kardos Sándor* professzor úr által is igazoltan téves – nemzetközi tendenciák miatt a készülő új Btk. tervezetében is ez a megoldás kerülne fenntartásra.

Tekintettel arra, hogy nemzeti jogtörténetünk ellene hat az integrált szabályozásnak, hogy a hivatkozott tudományos vizsgálatok feltárták már, hogy nincs átfogó és egységes tendencia a katonai normák integrált szabályozásának követelményére, és hogy álláspontunk szerint az elkülönült szabályozás nem jelent jogbiztonsági és alkotmányossági kockázatot, reménykedünk abban, hogy a jogalkotás a katonai büntetőjog vonatkozásában a szükséges fejlesztések és koncepcionális változtatások mellett visszatér a nemzeti hagyományainknak megfelelő elkülönült katonai büntetőjogi szabályozáshoz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bonts Gyula: A katonai büntető törvénykönyv és eljárás revisiójának kérdéshez. Budapest, 1891. Magyar Jogászegyleti Értekezések VII. kötet 9. füzet,
- Eperjes Krisztián: Rákóczi „dogmatikája”. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma. Pécs, 2007, Kódex nyomda
- Farkas Gyöngyi: A magyar katonai büntetőkönyv megalkotásához vezető út a Rákóczi-szabadságharc alatt. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma. Pécs, 2007, Kódex nyomda
- Finkey Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota. Budapest, 1923, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata
- Gyórfy László: A katonai büntetőjog bölcselete és oknyomozó története. Budapest, 1925, Pallas kiadó
- Hausner Gábor: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hadi edictuma. Hadtörténelmi Közlemények 2001. 2–3. szám
- Hautzinger Zoltán: Az erdélyi fejedelemség jogösszefoglaló és jogfejlesztő hatása a magyar katonai büntető igazságszolgáltatás kodifikációjára. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma. Pécs, 2007, Kódex nyomda
- Heckenast Gusztáv: Kajali Pál [1662–1710] kuruc szenátor, országos főhadbíró válogatott iratai. Vaja, 1980, Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumok Igazgatósága
- Kardos Sándor: A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene. PhD értekezés. Miskolc, 2003
- Mezey Barna: „Öszve-szövetkeztetett szövetségünknek kötele”. Budapest, 2009, Gondolat kiadó
- Pap Kálmán: Katonai büntető törvényeink és a jogfejlődés. In Angyal Pál (szerk.): Bűnügyi Szemle I. kötet. Pécs, 1923.
- Rákóczy Rozália: Regulamentum Militare, 1699. Hadtörténelmi Közlemények 1997. 2. szám

FELHASZNÁLT FORRÁSOK:

- Az 1927. évi Január hó 25-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója, Budapest, 1929.
- Az Országgyűlés Képviselőházi napló 1891–1897, I. kötet
- HM HIM HL: a HM Jogi előkészítő osztály iratai 1929–1930, „A m. kir. Legfelsőbb Honvéd Törvényszék véleménye.
- MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1871.07.24. 33. ülés, 5. pont
- MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1875.06.18. 41. ülés, 6. pont
- MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1880.02.20. 9. ülés, 11. pont
- MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1881.07.03. 33. ülés, 17. pont
- MOL – Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek, 1882.06.13., 24. ülés, 1. pont
- Országgyűlési napló az Országgyűlés 93. ülése 1948. évi december hó 16-án, Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott Országgyűlés Naplója V. kötet, Budapest, 1949.